

LAHDEN AMMATTIKORKEAKOULU
Lahti University of Applied Sciences

MIRJAM & KAJ

Pienoismusikaalin sävellysprosessi

LAHDEN
AMMATTIKORKEAKOULU
Musiikin ala
Musiikkiteatteri
Opinnäytetyö
2011
Martta Maria Vinberg

Lahden ammattikorkeakoulu
Musiikin ala

MARTTA MARIA VINBERG

Mirjam & Kaj
Pienoismusikaalin sävellysprosessi

Musiikkiteatterin suuntautumisvaihtoehdon opinnäytetyö, 21 sivua, 13 liitesivua

Syksy 2011

TIIVISTELMÄ

Tämä taiteellis-toiminnallinen opinnäytetyö koostuu kahdesta osasta: pienoismusikaalin säveltämisestä ja esittämisestä sekä prosessia kuvaavasta kirjallisesta työstä. Pohjana prosessikuvaukselle toimivat nuotti- ja rakenne-esimerkit pienoismusikaalin kappaleista.

Mirjam & Kaj -pienoismusikaalin säveltäminen alkoi syksyllä 2009, ja teos esitettiin vuoden päästä siitä Lahden musiikki- ja draamainstituutin kamarimusiikkisalissa. Kahdelle laulajalle sekä pienyhtyeelle sävelletyn teoksen kesto on noin 40 minuuttia. Käsikirjoitus ja sävellykset pohjautuvat väljästi Ovidiuksen Echo ja Narkissos -runoelmaan. Musikaalin ohjasi Salla Aas.

Kirjallinen osuus kuvaa luovaa prosessia sävellyksen taustalla. Kirjoittamalla pyrin havainnoimaan säveltäessäni käyttämiä työkaluja sekä ymmärtämään säveltämisen takana vaikuttavia tekijöitä. Lähdemateriaalina hyödynnän myös suomalaisten klassisen musiikin ammattisäveltäjien kokemuksia säveltämisestä.

Avainsanat: säveltäminen, pienoismusikaali, Echo ja Narkissos, sävellysprosessi

Lahti University of Applied Sciences
Faculty of music

MARTTA MARIA VINBERG: Mirjam & Kaj
process of composing a small musical

Bachelor's Thesis in Music Theatre 21 pages, 13 appendices

Autumn 2011

ABSTRACT

This bachelor's thesis includes two parts, one artistic and the other functional. The artistic part was composing and performing a small musical and the functional part was writing a description of the process. The description is based on the score for "Mirjam & Kaj".

The artistic part of this thesis began when I started to compose Mirjam & Kaj in the autumn of 2009. The piece was ready to perform a year after that. It was performed in the chamber music hall that is located at the campus of Lahti University of Applied Sciences. The musical is composed for two singers and for small ensemble. The duration is about 40 minutes, and it was directed by Salla Aas. The script is loosely based on well-known poem about Echo and Narcissus by Ovidius.

The functional part includes the writing process. Through writing I try to make observations on the creative process behind composing. I try to find the tools that I use while composing and I also try to understand the factors behind composing. For reference I use composing experiences from professional Finnish composers.

Key words: composing, a small musical, Echo and Narcissus, process of composing

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	1
2	SÄVELTÄMISESTÄ	3
2.1	Säveltämisen motiivit ja alkutaipale	3
2.1.1	Irrationaaliset tekijät	4
2.1.2	Oma alkutaipaleeni	4
2.2	Improvisointi ja säveltäminen	5
2.3	Säveltäminen tutkimisen kohteena	6
2.3.1	Säveltämisen alkuun	6
2.3.2	Haasteen keskellä	7
3	LUOMISEN PROSESSI	9
3.1	Uudet sävelet	9
3.2	Dramaturgian kehittäminen	10
3.2.1	Dramatisointi	10
3.2.2	Tarinan alku ja nimet	11
3.3	Mirjam & Kajin kappaleet	12
3.3.1	”Rakastan”	12
3.3.2	”Sumuun kääntyy jo maa”	13
3.3.3	”Huipulla”	14
3.3.4	”Uupunut”	15
3.3.5	”Muistan”	15
3.3.6	”Tiet ovat jo kylmenneet”	16
3.3.7	”Mirjam & Kaj”	17
3.4	Väliteemat	18
4	YHTEENVETO	19
4.1	Säveltämisen syitä	19
4.2	Työkaluja säveltämiseen	19
4.2.1	Apua musiikin teoriasta	20
4.2.2	Näyttelijäntyötä hyödyntämään	20
4.2.3	Riimit	20
4.3	Lopuksi	21

LÄHTEET

LIITTEET

1 JOHDANTO

Mirjam & Kaj on neljänkymmenen minuutin pienoismusikaali ihmissuhteen yhdestä ajanjaksosta. Näytelmän työstäminen alkoi dramaturgian perusteiden kursilla syksyllä 2009, kun saimme tehtäväksi miettiä toteutuksen valitsemaamme tarinaan Ovidiuksen Muodonmuutoksia-runokokoelmasta (1935). Tutustuimme tunnilla niistä muutamiin, ja mielenkiintoni heräsi tarinan ”Echo ja Narkissos” kohdalla. Tutussa tarinassa Narkissos on kaunis poika, johon kaikki, mukaan lukien Echo, rakastuvat. Narkissos ei kuitenkaan osoita kenellekään vastarakkautta ennen kuin näkee oman kuvansa veden heijastuksesta. Hän ei saa enää silmiään irti kauniista kuvajaisestaan ja lopulta kuolee lammen rannalle itserakkautensa tuhoamana. Echo, nuori neito, joka on tarkkaillut rakastamaansa nuorukaista etäältä, suree Narkissoksen kuolemaa niin, että kuihtuu suruunsa ja jää maailmaan ainoastaan muiden lauseita toistavaksi kaiuksi.

Pohdin, millaisia henkilöitä nuo kaksi taruhahmoa olisivat, jos heidät sijoittaisi nykyaikaan. Dramaturgian kurssillammehan tehtävänä oli miettiä runoon oma toteutus, tyyli sekä rakenne. Ajatuskulku vei minut lopulta niin pitkälle, että päädyin säveltämään laulun, jossa nykypäivän Narkissos (laulunäytelmän ”Kaj”) laulaa rakastavansa maailmaa, kun samalla nykypäivän Echo (laulunäytelmän ”Mirjam”) laulaa rakastavansa Narkissosta. Kappaleen valmistuttua uteliaisuuteni vain yltyi, ja halusin tietää koko tarinan. Mitä sellaista noiden kahden välillä oli tapahtunut, että asiat kärjistyivät eron partaalle? Entä mitä tapahtuisi tuon jälkeen? Kun sävelsin uusia kappaleita, ja huomasin, että olin saamassa jonkinlaista kokonaisuutta valmiiksi, aloin kiinnostua myös säveltämisen teknisestä puolesta. Ajattelin, että koko prosessin kuvaamisesta voisi olla paitsi minulle, myös muille säveltämisestä kiinnostuneille hyötyä. Minua alkoi kiinnostaa, miten säveltäminen oikein tapahtuu, ja minkälaisia työkaluja säveltäessä tarvitaan.

Pienoismusikaali -termin käyttämistä jouduin miettimään jonkin aikaa, sillä lyhytkestoisilla musiikinäytelmillä ei tunnu olevan vakiintunutta nimeä Suomessa. Musikaali- ja laulunäytelmä-termejä käytetään eri teosten kohdalla lähes mielivaltaisesti. Itse käytän pienoismusikaali -ilmaisua Mirjam & Kajn kohdalla siksi, että teos on lähes läpisävelletty. Jos teoksessa olisi ollut kestollisesti enemmän dialogia kuin laulua, olisin nimittänyt teosta pienoislulunäytelmäksi.

Käytän lähteenä lähinnä klassisen musiikin säveltäjien kokemuksia, sillä kevyen musiikin saralta oli vaikea löytää kokemuksia lavalle sävelletystä musiikista. Ajattelun sisäisen sävellysprosessin olevan samankaltainen musiikkityylistä riippumatta, ja löysin paljon yhteneväisyyksiä omien kokemuksieni ja viittaamieni säveltäjien ajatusten välillä.

Tässä opinnäytetyössä esittelen siis pienoismusikaalin nimeltä Mirjam & Kaj ja koko siihen liittyneen sävellysprosessin alusta loppuun.

2 SÄVELTÄMISESTÄ

Ajattelen, että musiikki muodostaa valtavan abstraktin kentän, jonka osa-alueista voi oppia lisää koko elämänsä ajan. Musiikin maailma antaa mahdollisuuden leikkiä valmiilla ideoilla ja tyyleillä, jotka omaksumalla syntyy vähitellen oma henkilökohtainen tapa ajatella musiikkia.

Lauluja tehdessä säveltäjän alitajunta prosessoi asioita, jotka tulevat sävelkulkuina ja lauluteksteinä ulos. Siksi lauluista on usein helppo löytää yhteneväisyyksiä säveltäjän elämään. Mutta ehkä juuri siksi säveltäminen parhaimmillaan puhdistaa ajatuksia, antaa uusia tilalle ja herättää käyttämään luovuutta muillakin elämän osa-alueilla. Improvisoiden soittamista – säveltämistä – voi hyvällä omallatunnolla sanoa leikkimiseksi, sillä sana ”soittaa” tarkoittaa monissa kielissä juuri sitä: englanniksi play, saksaksi spielen, ruotsiksi spela. Ja eikö leikkimisen ole yksinkertaisesti tarkoitus olla mukavaa? Seuraavaksi pohdin omien kokemuksieni ja löytämieni lähteiden kautta sitä, mitä säveltäminen oikeastaan on, ja mitkä asiat siihen vaikuttavat.

2.1 Säveltämisen motiivit ja alkutaipale

Sävellytyttää-sana kuvaa mielestäni hyvin tunnetta joka tulee ennen uuden sävellyksen syntyä. Tämä on varmasti jokaisella säveltäjällä henkilökohtainen tunne, mutta minulle se on jonkinlaista sisäistä levottomuutta ja kihelmöintiä, joka ei purkaudu ennen säveltämisen aloittamista. Sävellytyttää on hyvä termi kuvaamaan säveltämiseen tarvittavaa virettä, sillä se on terminä leikkisä, eikä se yliromantisoi säveltämistä kuten sanat inspiraatio tai kutsumus. Sana on kuvaava, mutta ilman liian suurta mystiikkaa. Kuten Sallinen sanoo, kaiken tekemisen edellytys on, että pitkänkin uran jälkeen edelleen sävellytyttää, itsekritiikin kasvusta huolimatta (Sallinen 2005).

2.1.1 Irrationaaliset tekijät

Säveltäjä voi olla tyytyväinen, jos hänen työtään pidetään tärkeänä tai jos sillä on yhteiskunnallista vaikutusta. Säveltäjä saattaa myös toivoa menestystä, julkisuutta sekä rikastumista sävellystyönsä kautta. Kuitenkin ainoa todellinen motiivi säveltämiseen on kiinnostus ja rakkaus musiikkiin, sillä ulkomusiikilliset sisällöt eivät ole lähellekään niin tärkeitä kuin musiikin kokeminen. (Kilpiö 2002, 2005.) Säveltämisessä tuntuu olevan aina mukana jokin irrationaalinen tekijä, joka ajaa säveltäjiä tekemään työtään. Säveltämistä voi esimerkiksi verrata meditaatioon, jonka kautta saa yhteyden kosmiseen energiaan (Kyllönen 2002) tai lapsenomaiseen leikkimiseen ja sävellyttämisen tunteeseen (Sallinen 2005).

2.1.2 Oma alkutaipaleeni

Heti aloitettuani pianonsoiton kahdeksanvuotiaana merkitsin muistiin – nuotinkirjoitustaidottomana pianoon liimattujen teippien avulla – ainakin muutaman oman kappaleeni. Lapsena musiikki kumpusi pienistä iloista ja suruista, mutta pääosin leikkiessä esiintulevasta mielikuvituksesta. Lauluissa temmelsivät karhut ja pehmolelut, myöhemmin ihastumisen tunteet ja lopulta runot elämästä ja kuolemasta, maailmasta nuoren säveltäjänalun ympärillä. Aloitin pianonsoiton rinnalla kitara-tunnit ala-asteen loppuvuosina, ja silloin sävellyksiin tuli uusi elementti: aloin ajatella kappaleen kokonaisuutta bändisoittimien kannalta. Näin kappaleiden rytmille tuli suurempi merkitys, ja teoriaopintojen myötä opin pikkuhiljaa hyödyntämään monipuolisemmin myös sointuja sekä kokonaisvaltaista harmoniaa. Bändisoitto ja kuorolaulu kehittivät näitä taitoja edelleen.

Olen lapsesta saakka kokenut, että säveltäminen on mukavaa, puhdistavaa ja rentouttavaa, mutta kääntöpuolena teoksen viimeistelemissä vaaditaan kurinalaista työskentelyä ja pitkäjänteisyyttä. Myös ulkomusiikillisilla seikoilla, kuten arvostuksen hakemisella on omat vaikutuksensa. Mutta kun kyse on työstä, jolla ei yleensä edes pysty elättämään itseään, on kaiken perustana lopulta intohimo, antautuminen musiikille.

2.2 Improvisointi ja säveltäminen

On ollut jännittävää huomata, että soittamistaitoni tuntuvat paranevan, kun olen rennossa olotilassa ja improvisoin pianon avulla. Ehkä tämän takia koen myös omien sävellyksieni esittämisen helpommaksi ilman nuottia, enkä siksi nuotintanut myöskään Mirjam & Kajta kovin tarkasti auki. Myös useat jazzmuusikot pystyvät soittamaan sujuvammin improvisoidessaan kuin he kykenevät soittamaan suoraan nuotteja lukiessaan. Toisin sanoen, soittaja voi luoda hetkessä taitavan improvisaation, jonka sujuvan ja yhtä nopean soittamisen hän kokisi vaikeaksi, jos se olisi jollain tavalla kirjoitettuna hänen edessään. Tämä johtuu paitsi jazzmusiikin korvakuulolta soittamisen traditiosta, myös siitä, että improvisoidessa on päätettävä sisäinen luovuutensa irti, eikä itseään tai soittotekniikkaansa voi kritisoida. Tällöin musiikilliset ideat ovat kaikkein tuoreimmillaan ja soitto kuulostaa paremmalta. (Green & Gallwey 1986.)

Säveltämistä voi myös ruokkia yksinkertaisilla harjoitteilla. Säveltäjä voi esimerkiksi ajatella tiettyä tunnetilaa: sen painoa tai keveyttä ja sen vaikutuksia kehossa. Näitä tuntemuksia säveltäjä voi alkaa soittamalla purkaa musiikiksi. (Green & Gallwey 1986.) Käytän näitä harjoitteita itsekkin toistuvasti. Improvisoidessani pianolla ajattelen kokemaani ilon tai surun tunnetta, lasken sormet koskettimille ja annan tunteen purkautua pianoon. Tämä tekniikka on paitsi hyvä keino löytää sisältään uusia sävellyksiä, se on myös erinomainen tapa puhdistaa mieltä painavia ajatuksia.

Luovaan improvisoimisen tilaan voi päästä paitsi sattumalta, myös siihen pyrkien. Säveltäminen tarvitsee tietyt olosuhteet, joissa saa yleensä ainakin jotakin valmiiksi. Sattumalta sävellykset eivät synny, vaan toimeen pitää tarttua! Välttämättömän sävellyksen apuväline ainakin itselleni on jokin soitin, piano tai kitara. Nykyään myös tietokone ja koskettimet voivat ajaa saman asian.

Hyväkin lyriikka, jossa voi olla sisäänkirjoitettuna myös valmis musiikillinen idea, unohtuu pöytälaatikkoon, jollen ota sitä esille pianoa soittaessani. Tarvitsen myös täysin virikkeettömän ympäristön, joten kotona säveltäminen on minulle melkein mahdotonta. Yksin ollessani se saattaa joskus onnistua, mutta aina jokin

asia tuntuu häiritsevän: puhelin, tiskivuori tai pyykkikorissa pesemistä odottavat vaatteet. Onnistun kotona ehkä juuri ja juuri hiomaan puolivalmiin laulutekstin riimejä tai harjoittelemaan kappaletta esityskuntoon, mutta todellinen flow-tila pääsee valloilleen paljon helpommin esimerkiksi koulun suljetussa harjoituskopissa.

Virikkeettömässä tilassa keskittyminen kohdistuu vain kappaleen tekoon ja sen parissa leikkimiseen. Ajan merkitys sekä nälkä häviävät, ja tärkeimpänä kaikista, itsekritiikki hälvenee. Kappaleen liiallinen analysointi sävellyksen alkuvaiheessa voi pahimmillaan saada kappaleen punaisen langan kokonaan katoamaan. Itselleen alkaa asettaa kirjoittamattomia rajoituksia ja säädöksiä, jotka voivat hävittää säveltämiseen tarvittavan itsevarmuuden. (Green & Gallwey 1986.)

2.3 Säveltäminen tutkimisen kohteena

Säveltäminen opinnäytetyön aiheena herätti aluksi minussa paljon kysymyksiä. Milloin oikeastaan voi kutsua itseään säveltäjäksi? Jos yhdistelee peräkkäin loogisia länsimaisesta taidemusiikista tuttuja sointuasteita muutamilla lisäsävelillä (jotka nekin ovat lukemattomista popkappaleista tuttuja), onko se säveltämistä vai ainoastaan jonkinlaisen palapelin, mosaiikin rakentamista? Entä vaaditaanko musikaalisäveltäjältä mahtipontisen orkestraation hallitsemista? Mikä edes on musikaali? Seuraavaksi etsin omia syitäni säveltää Mirjam ja Kaj -sävellysprosessia tarkastellen.

2.3.1 Säveltämisen alkuun

Kun ensimmäinen Mirjam & Kaj - teoksen kappale oli valmis, en halunnut lopettaa matkaa siihen. Päässäni alkoi muodostua yhä vain uusia musiikillisia aihioita, ja vihkoni täyttyivät Mirjamin ja Kajin ajatuksista. Halusin saada jotakin suurempaa valmiiksi, ainakin omalla mittapuullani. Niinpä päätin ajatella, että tärkeintä on ottaa aina vain seuraava askel. Kun itse oivallus on riittävän voimakas, silloin jo se riittää viemään eteenpäin. En ollut koskaan ajatellut kirjoittavani yhtä pop-

kappaletta suurempaa teosta, mutta tuon yhden dramaturgian tunnilla annetun tehtävän jälkeen maailmani tuntui auenneen: jos olin onnistunut säveltämään pieniä yhden kappaleen mittaisia tarinoita jo monta vuotta, miksi en isommalla panostuksella voisi tehdä puolen tunnin tai tunnin kokonaisuutta? Eihän ensimmäisen teoksen tarvitsisi olla täydellinen. Ymmärsin, että oppiakseni tekemään laajempia teoksia, minun oli aloitettava samalla tavalla alusta kuin lapsena aloin kirjoittaa tai soittaa pianoa. Piti edetä pieni askel kerrallaan ja pitää päämäärä kirkaana mielessä. Palavaa innostusta ei pidä tukahduttaa!

Niinpä ensimmäisen kappaleen valmistumisen jälkeen tein seuraavalla viikolla väsymystä ja aikaa uhmaten teokseen seitsemän kappaletta lisää ja jopa pientä dialogia väliin. Olin pohtinut tarinan raamit läpi niin perusteellisesti, että tiesin, mitä seuraavaksi piti säveltää. Minun tarvitsi vain löytää oikeanlainen musiikki, joka ilmaisisi tekstiä. Yritin jäsentää tekstistä järkevää kokonaisuutta ja soitin, soitin ja soitin. Tein kappaleita ja taas uusia kappaleita, jätin edellisiä pois ja yhdistelin kappaleiden osia keskenään niin pitkään, että olin tyytyväinen – kunnes taas seuraavalla kerralla tekstiä lukiessani tai kappaletta soittaessani huomasin siinä puutteita. Jokin ei vain toiminut. Työ oli haastanut minut kaksintaisteluun, jonka halusin voittaa! Fagerudd kirjoittaa, että hän sävelsi Gaia-pienoisopperansa vasta vuoden kuluttua libreton saamisesta. Hänelle oli yllätys, että kun varsinainen sävellysprosessi alkoi, teos valmistuikin vauhdilla, kuin itsekseen. Tämä kuvaa sitä, miten teoksen valmistumista voi helpottaa paljon se, että sävellyshetkellä teoksen raamit ja suunta ovat hyvin selvillä. (Fagerudd 2002).

2.3.2 Haasteen keskellä

Välillä tuntui, että olen ottanut liian ison urakan, enkä ollut varma, olenko prosessiin riittävän kunnianhimoinen tai valmis, kun taas seuraavassa hetkessä seisoin tekstini takana niin lujasti, että kukaan ei olisi voinut saada minua luopumaan siitä. Toisinaan taas huomasin ajattelevani, mitä muut oikein mahtavat odottaa minun saavan valmiiksi. Teoksesta puhuminen sen sävellysvaiheessa tuntui välillä vain vaikeuttavan sävellystyötäni. Silloin en voinut enää säveltää vain itselleni, vaan aloin täyttää jonkinlaisia ulkoapäin tulevia vaatimuksia. Jos tällaiset ajatuk-

set alkavat vaivata liikaa, pitää hetkeksi pysähtyä ja ottaa taukoa säveltämisestä, kunnes taas ajatukset selkiytyvät ja tietää, minne on sävellyksensä kanssa menossa.

Halusin teokseni lavalle sellaisena, että voisin seisoa ylpeästi sen rinnalla, vaikka palaute olisi kielteistä. Jos itse tietää saavuttaneensa jotain tärkeää, arvostelu ei tunnu niin kipeältä. Olin oppinut jo puolivälissä prosessia paljon draaman rakentamisesta, draaman kaaresta ja säveltämisestä. Suurimpia oppimiani asioita oli varmasti se, että luova hetki – säveltämisen hetki – ei tarvitse aina suurta tunnetta, vaan hyvän tarinan. Itse tiedän saavani aina jotain aikaan, kunhan vain saan rauhallisen hetken, pianon ja luonnostellut lyriikat eteeni.

Yritin säveltäessäni olla ajattelematta liikaa lopputulosta. Pysin ajattelemaan, että matka on päämäärää tärkeämpi, ja tämä ensimmäinen työ on valmennusta tulevia töitä varten. Välillä tuntui, että yritin saada aikaan liiankin täydellisen kokonaisuuden, vaikka näyttämötaidetta ei voi kukaan käsikirjoittaa niin hyvin, että se toimisi kenen tahansa käsissä. Esiintyjien ja ohjaajan merkitystä ei sovi vähätellä. Siksi pyrin myös jättämään käsikirjoitukseen ilmaa, johon tiesin taitavan ohjaajan ja hyvien tuttujen laulajien tarttuvan. Oopperasäveltäjä Mikko Heiniökin pyrkii aina toimimaan luotettavan tutun ohjaajan kanssa, ja hän haluaa myös vaikuttaa solisti- ja kapellimestarivalintoihin. Esityksen toteutus eli näyttämöllinen totuus voi nostaa teoksen tai kaataa sen. (Kauhanen 2011.)

Halusin nähdä, mitä tekstilleni ja kappaleilleni tapahtuu, kun annan ne eteenpäin muiden käsiteltäviksi. Ajatus tuntui myös hieman pelottavalta, mutta halusin tietää ja kuulla, onko teoksessa tarttumapintaa esiintyjille: onko heidän helppo uskoa roolihenkilöiden käytöstä ja uppoutua siihen. Toivoin, että valmis työni hengittää ja että sen mukaan voi heittäytyä.

3 LUOMISEN PROSESSI

Tässä luvussa haluan pureutua siihen, millainen sävellys- ja kirjoitusprosessi oli kunkin Mirjam ja Kaj -teokseen kuuluvan kappaleen kohdalla. Pyrin löytämään joitakin toistuvia tiedostettuja sekä tiedostamattomia työtapoja matkan varrelta. Vakiintuneiden tapojen ja uusien kokeilujen yhdistelmä tuntuu hyvältä keinolta tehdä musiikkia. Silloin oma kädenjälki säilyy, mutta silti kappaleet ovat aina tuoreita ja erilaisia. Omat maneerinsa on hyvä tiedostaa, jotta niitä oppii hyödyntämään, sillä maneeereissa on kyse myös omasta tunnistettavasta tyylistä, josta ei kannata pyrkiä kokonaan eroon. Kirjoittaminen on oiva apuväline maneeereiden tiedostamiseksi.

3.1 Uudet sävelet

Kun olen taannut itselleni rauhallisen ja virikkeettömän ympäristön, kun minua sävellyttää ja kun uusi tekstiaihio odottaa pianon ääressä, on aika aloittaa. Luen yleensä ensin tekstin läpi ja mietin, millaiseen lopputulokseen haluan päästä. Ajattelen tekstin aihetta ja sitä, johdatteleeko se kohti nopeaa vai hidasta teemaa. Sitteen alan kokeilla erilaisia sointukulkuja, ja yritän vähitellen mahduttaa tekstiä sointujen päälle. Melodiakulkua en yleensä mieli erikseen, sillä se syntyy usein luonnollisesti tekstirytmien ja sointukierron keksittyäni.

Tunnetilani on luultavasti suurin yksittäinen vaikuttaja säveltämisessä. Riittävän suuri tunne saattaa yksinään synnyttää kappaleen, jolloin teksti ja melodia tulvivat paperille samanaikaisesti. Teksti saattaa viedä minut mukanaan kuten metodinäyttelijän, jolloin kuvittelen itse olevani lyriikassa kuvaillussa tilanteessa. Tässä sävellystyylissä ratkaisut ovat yllätyksellisimpiä ja usein myös kaikkein mielenkiintoisimpia. Käytän tuolloin näyttelijäntyössä oppimaani heittäytymistä ja tekstin analysointia, enkä malta lopettaa ennen kuin olen saanut tekstin jollakin tasolla valmiiksi. Myös Mirjam & Kaj:n säveltämisessä käytin tätä tekniikkaa, erityisesti kappaleessa ”Uupunut” (Liite 5). Kun teksti välitti riittävän suuren tunteen, pystyin eläytymään siihen kuin olisin itse samassa tilanteessa. Näin sain musiikin aidosti tukemaan tekstin tunnetilaa.

Jos tekstiaihio oli muuten hyvä, mutta kappale jäi lyhyeksi, myös seuraava tekniikka osoittautui prosessin aikana hyväksi: lauloin tekstiaihion aiheesta improvisoitua tekstiä, jota tuin pianoa soittamalla. Tätä tekniikkaa käytin muun muassa kappaleessa ”Huipulla” (Liite 4). Parhaimmillani saavutin siis jonkinlaisen avoimen luovuuden tilan, jossa itsekritiikkini unohtui. Tekstejä joutuu tosin jälkikäteen siistimään, mutta mielestäni on parempi, että materiaalia on liikaa eikä liian vähän. Alkuperäinen ärsyke tekstiaihiolle on saattanut lähteä hyvin pienestä asiasta, jonka saan improvisoidessani lietsottua suuremmaksi. Pieni riidansiemen voi näin muuttua valtavaksi ihmissuhteen syväluotaamiseksi tai pieni arjen ilonpilkahdus siirappiseksi popiksi. Siksi säveltämisessä on jotakin niin taianomaista; aloittaessaan ei ikinä tiedä mihin matka lopulta vie.

3.2 Dramaturgian kehittäminen

Seuraavaksi kerron, miten Echon ja Narkissoksen dramatisointi ja tekstin työstäminen alkoivat. Avaan myös syitä joiden vuoksi valitsin laulunäytelmämuodon, sekä kerron miten päähenkilöiden nimet valikoituivat.

3.2.1 Dramatisointi

Dramatisointi on aineiston, yleensä tekstin, muuttamista tai järjestämistä draamaksi tai esitykseksi, useimmiten teatteria varten. Esityksen dramatisoinnissa tärkeää on se, miten esityksen eri elementit järjestyvät ja rytmittyvät (Hotinen 2008). Echon ja Narkissoksen maailman dramatisointia pohtiessani tuntui hyvältä ajatuksesta tehdä jotakin, jossa on mukana laulettua musiikkia, sillä olihan musiikin käyttö dramaturgisena elementtinä minulle tuttua musikaaleista ja oopperoista joissa olin ollut mukana. Päädyin siis laulunäytelmämuotoon, ja halusin vielä siirtää henkilöt nykymaailmaan pystyäkseen samastumaan heihin paremmin. Saadakseni aikaan kunnollisen sävellyksen minun piti ensin uppoutua henkilöihin, heidän ajatusmaailmoihinsa ja tilanteisiinsa. Niinpä kirjoitin paperille ”Echo” ja ”Narkissos” ja mietin, miten lähestyisin tätä aihetta. Rönsyilevän ajatuskartan avulla sain tehtyä draamankaaren, josta lähdin liikkeelle. Sävellyksen projektin aikana näitä ajatuskarttoja kertyi monia. Välillä lisäsin henkilöitä, ja välillä pienoismusikaali oli

paisua kokoillan näytelmäksi. Ensimmäisen ajatuskartan avulla päädyin kuitenkin aloittamaan Echosta, joka kaipaa Narkissosta vierelleen. Tässä vaiheessa aloitin myös ensimmäisen kappaleen säveltämisen.

3.2.2 Tarinan alku ja nimet

Ensimmäinen laulu alkaa siitä, kun Echo on juuri tullut jätetyksi, mutta hän yrittää vielä maanitella Narkissosta jäämään. Narkissos on kuitenkin varma, ettei tarvitse ketään lähelleen. Hän on narsisti, joka tavoittelee hyvää vain itselleen eikä ota muiden tunteita huomioon. Hän ei ajattele satuttavansa Echoa; hän vain sattuu haluamaan muutosta. Parisuhteen velvollisuudet eivät miellytä häntä, ja niinpä hän päättää jatkaa taivallustaan yksin. Halusin kertoa näytelmän avauskappaleessa molempien roolihenkilöiden ajatuksista, ja niinpä laulusta muodostui alkuperäisen Echon yksinlaulun sijaan duetto: vääristynyt rakkauslaulu, jossa mies rakastaa maailmaansa ja nainen menettää elämänsä rakkauden (Liite 2).

Tässä vaiheessa oli myös aika päättää nykyajan Echon ja Narkissoksen nimet, sillä halusin, että ne tulisivat esiin heti esittelykappaleessa. Echo sai nimen ”Mirjam” nimen sointuvuuden ja tietynlaisen ulkokohtaisuuden vuoksi. Ulkokohtaisuudella tarkoitan sitä, että en tunne yhtään Mirjamia. Olen huomannut, että ulkokohtaisuus voi auttaa luomaan, sillä silloin henkilön maailmaa ei rinnasta johonkin olemassa olevaan ihmiseen, vaan sen antaa elää omanaan. Narkissos olikin hankalampi tapaus. Halusin, että nimi on yksinkertainen ja jotenkin Mirjamin oloinen, mutta mieleeni tuli vain tuntemiani ihmisiä tai kirjallisuuteen liittyviä nimiä, joista olisi tullut häiritseviä miellelyhtymiä. Kun eräänä päivänä painin jälleen kerran kysymyksen parissa koulussa, lähdin harjoitusluokasta kohti koulumme alakerran sohvia, ja kysyin ensimmäiseltä vastaantulijalta hyvää miehen nimeä Mirjamin pariksi. Vastaani sattui koulukaverini Henna Simojoki, jolle tuli mieleen nimi Kaj. Ja siinähan se oli. Tästä opin, että joskus lukkotilanteissa ulkopuolinen mielipide voi olla enemmän kuin tarpeen.

3.3 Mirjam & Kajin kappaleet

Seuraavaksi kerron teoksen laulujen syntymisestä kappale kerrallaan. Pyrin avaamaan sävellyks- ja kirjoitusprosessia sanallisesti sekä nuottiesimerkkejä käyttäen.

3.3.1 ”Rakastan”

Aloituskappaleen sointumaailman kehittäminen oli pohdinnan tulosta. Aluksi tein sekä säkeistöä että kertosäkeistä melankolisen, eli mollivoittoisen ja matalahkon, Mirjamin ajatusmaailman ja sen pohjalta tehdyn lyriikan mukaan. Mutta kun mukaan laulamaan tuli Kaj, tajusin, että hän ei laulaisi tilanteessaan surullista laulua. Kajhan on iloinen elämänsä uudesta käänteestä ja vapaudestaan. Niinpä muokkasinkin kertosäkeen sointukulun duuriin, perustellen vaihdosta myös sillä, että Mirjam tuntee Kajin liian hyvin laulaakseen tälle melankolisesti. Kajhin vetoa kuitenkin ensisijaisesti onnellisuus.

Lopputuloksena Kaj aloittaa kappaleen lähestulkoon rallatellen, ja kun Mirjam tulee mukaan, säestys muuttuu vain hiukan, mutta ero tekee tunnelman hämyisämmäksi ja epävarmemmaksi.

KUVA 1. Kappaleen ”Rakastan” pianosäestyksen tahdit 5- 8, sekä tahdit 47-50. Sekunti-intervallin erolla säestyksen tunnelma muuttuu.

Lopun duettokohdassa molemmat laulavat omilla sanoituksillaan duurissa kulkevaa kertosäettä: Echo maanitellen ja Narkissos leveillen. Tunnelman on tarkoitus olla ristiriitainen ja vähän ahdistavakin. Tunnelmaa ja tarinaa tehostaa vielä lopun

Kajin lyhyt vapausmonologi, joka puhutaan musiikin päälle. Mirjamin outrossa toistama lause ”etkä koskaan irrota” sekä huuto Kajin perään päättävät alkukappaleen melankoliseen tunnelmaan (kuva 2, liite 2).

KUVA 2 Rakastan-kappaleen outro

3.3.2 ”Sumuun kääntyy jo maa”

Teoksen toista kappaletta aloin työstää vapaan assosioinnin avulla. Annoin ajatuksen virrata, ja kirjoitin Mirjamin näkökulman siitä, mitä hän kyseisessä tilanteessa mahtoi ajatella. Kirjoitin laajoja monologeja, jotta ymmärtäisin henkilöä syvemältä. Sitten pikku hiljaa rakensin teeman ympärille kappaletta, mutta en ollut tyytyväinen sen vellovaan tunnelmaan. Halusin, että kappaleessa olisi enemmän asennetta, joka kuvastaisi jätetyksi tulemisen aiheuttamaa aggressiota eikä pelkkää lamaannuttavaa masennustilaa. Painittuani kappaleen kanssa jonkin aikaa soitin vanhoja kappaleitani inspiraation toivossa, ja löysinkin yhden, jonka tajusin sopivan melkein sellaisenaan Mirjamille (Liite 3a). Innostuin, ja aloin työstää siihen lisää tekstiä kehitelmiäni pohjalta. Kyseisessä kappaleessa oli dissonaatiota täynnä oleva säkeistön sointukierto, rockista vaikutteita saanut komppi sekä korkealta ja kovaa laulettava kertosaä, joten niiden myötä kappaleessa oli valmiiksi oikea tunnelma, ja mikä hienointa, myös tarinaan sopiva teksti.

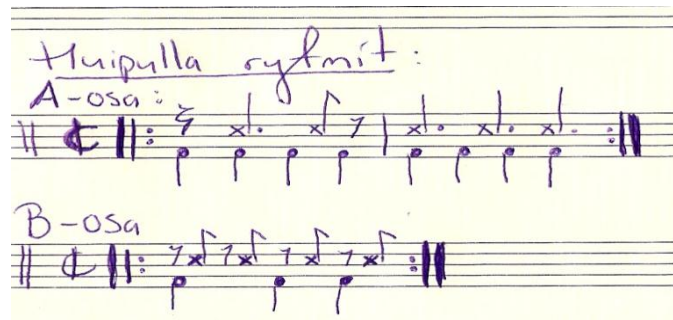
Minun ei siis tarvinnut kuin tehdä muutama erilainen väliosa sekä tarinaa kuljettava loppu, niin olin tyytyväinen lopputulokseen. Itseltään kopioiminen on onneksi sallittua. Tämäkin kappale loppuu monologiin, joka tällä kertaa kuvaa ajan kulumista ja Mirjamin riutumista yksin. (Liite 3b.)

3.3.3 ”Huipulla”

Kajn soolokappaleen ”Huipulla” tekeminen oli ehkä haastavinta tässä projektissa, sillä tällä kertaa olin erikoisen tilanteen edessä; minulla ei ollut valmista tekstiahiota, josta olisin voinut lähteä liikkeelle. Oli vain ajatus siitä, mistä kappaleen pitäisi kertoa, että se veisi tarinaa oikeaan suuntaan. Tällä kertaa ei siis ollut varaa eksyä sivupoluille. Musiikin piti olla vivahteikkaan monipuolista kuvastaakseen Kajin mielipiteiden vaihtelua. Tämän vuoksi en säveltäessäni heti hyväksynyt ilmeisimpiä sointukiertoja, vaan jouduin pyörittämään eri osia ja palaamaan kappaleeseen useina päivinä yhä uudelleen. Tämä ei siis todella ollut yksi niistä kappaleista, joissa teksti ja musiikki olisivat syntyneet tunnissa parissa, kuin itsekseen! Nyt olin niin kaukana omalta mukavuusalueeltani, että minun todella piti tehdä töitä saadakseni sellaisen kappaleen valmiiksi, jonka teoksen tunnelma vaati.

Kun sävelsin kappaletta, ajattelin heti, että bändisoittimilla tulee olemaan siinä suuri rooli. Poljennossa kuulee vaikutteita bossanovan rytmistä, sointumaailma on rikas, ja osiakin on vihdoin enemmän kuin kaksi (Kuva 3, liite 4).

KUVA 3 komppiesimerkki

Tämä kappale oli myös vaikein soittaa, ja laulumelodiaakaan ei voi kovin helpoksi mainostaa. Mutta kun kappale lopulta oli valmis, se lähti kulkemaan vääjäämättä ja hyvällä rytmillä. Tarinankerronnallisesti siitä tuli tärkeä Kajin ajatusmaailmaa avaava kappale, joka selitti, miten alun erotilanteeseen oli päädytty.

3.3.4 ”Uupunut”

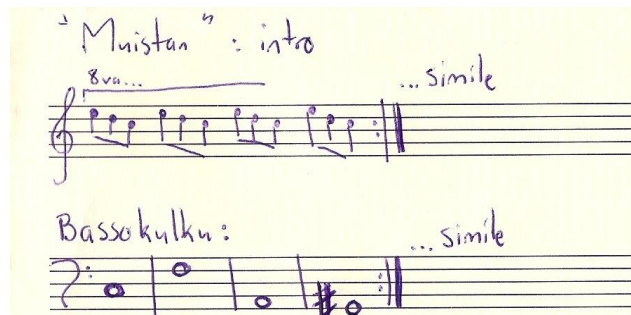
Kajn toinen soolo on päinvastainen kuin edellinen. Kaj katsoo itseään peilistä ja ymmärtää tehneensä elämänsä suurimman virheen jättäessään Mirjamin. Tässä on musikaalin yksi isoimmista käännekohdista, jossa alun asetelma kääntyy pääläelle. Peiliin katsominen oli tärkeä symbolinen aihe jo alkuperäisissä pienissä draaman kehitelmissä, joten se oli myös yksi kappaleen lähtökohdista. Lyriikka-kin alkaa seuraavilla sanoilla: ”*Kovan kauniit kasvosi katsovat kaivaten peilistä*”. Lauseen takana on ajatus siitä, että kauniit kasvot eivät yksistään lupaa mitään. On myös toimittava kauniisti, muut huomioiden. Muuten jää kaipaamaan elämää ja ystäviään. Kappaleessa on siis vahva sanoma, jonka Kaj laulaa sydämestään, menneisyyttään ja itsekkyyttään katuen.

Vahvan tunnelatauksen ansiosta kappale oli suhteellisen helppo tekstittää. Laulun sanoituksessa yhdistin omia kokemuksiani Kajn keksittyyn maailmaan, ja tapani mukaan myös riimittelin tekstin. Sointumaailma ja melodia syntyivät tekstin inspiroimina muutaman päivän kokeilemisen jälkeen. Säe on viipyilevän hidas, tarinankerronnallinen ja tunnelmaltaan savuinen, kun taas kertosäkeessä laulumelodia ja rytmi nousevat, jolloin epätoivokin tuntuu kasvavan. Kappale on Mirjam & Kajn kappaleista genreltään lähimpänä jazzia, etenkin kappaleen vapaammassa loppuosassa (Liite 5). Jos minulla olisi ollut käytettävissäni saksofoni, tässä kappaleessa sitä olisi kuultu laulajan melodiaa lopussa kommentoivana soittimena. Nyt samassa tehtävässä toimi piano.

3.3.5 ”Muistan”

”Muistan” on kappale, jossa Kaj muistelee Mirjamia rakastumisen alkuvaiheessa. Tässä vaiheessa Mirjam on jo kuitenkin jättänyt Kajn taakseen. Kertosäkeessä lauletaan vertauskuvallisesti jäätymisestä, ja tämä toi ohjaajalle mieleen talven ja lumihiutaleet. Taustan yksinkertainen melodia – pianon korkeassa oktaavissa putoava terssi – tukee hyvin ajatusta putoilevista hiutaleista (Kuva 4).

KUVA 4 Hiutale-intro

Henkilöt laulavat samaa kappaletta omissa oloissaan: aluksi Mirjam on mukana Kajn muistoissa, mutta vähitellen erkanee niistä. Pienestä suloisesta kappaleesta tuli koreografioineen kaunis ja koskettava pienten asioiden ansiosta. Kappaleen lopussa on vielä molempien hahmojen monologit, joiden kautta tilanteen kehitys avautuu katsojalle entistä paremmin (Liite 6). Tämä kappale syntyi hyvin ergonomisesti tekstin kanssa yhdessä, ja vaikka se jäi lyhyeksi, siitä tuli yksi suosikeistani.

3.3.6 ”Tiet ovat jo kylmenneet”

Tämä kappale syntyi edellisen Mirjamin soolon tapaan myös valmiin, toiseen kappaleeseen sävelletyn sointukulun pohjalta. Sävellys on musiikillisesti analysoituna hyvin yksinkertainen, mutta juuri se tekee siitä tarinankerronnallisesti tehokkaan. Teksti nousee pääosaan, kun musiikin rakenteissa ei ole liikaa kerroksia. Kappale nojaa voimakkaisiin nyansseihin ja sitä kautta vahvaan laulusuoritukseen; ilman hyvää tulkintaa kappaleen kaikki musiikilliset tehokeinot eivät tule esiin. Kappaleessa on yksinkertaiset a- ja b-osat, joiden vaihdoksen huomaa lähinnä kompinvaihdoksesta ja melodian noususta sointumaailman pysyessä lähes samanlaisena: ainoastaan soinnun käänös muuttuu (Liite 7). Kappale muuttui esitettäessä vielä huomattavasti sähkökämmäksi bändisoittimien rytmikkyyden ansiosta.

Kappaleetta tehdessä pohdin, miten saisin yhden laulun aikana kuvattua Mirjamin elämänsänteen muuttumisen, sillä tässä vaiheessa hän on viimeinkin valmis pääs-

tämään irti menneisyydestä. Tiesin, että minulla oli käytössäni vahva solisti, ja kun tunsin, että valmiissa sointupohjassa oli jo valmiiksi oikea tunnelma, muokasin ainoastaan laulutekstejä ja luotin tulkinnan kertovan loput. Viimeinen kertosäe (B-osa) on koko musikaalin kääntopiste. Siinä Mirjamin status kasvaa Kajn statuksen ohi, sillä Mirjam antaa anteeksi, ja pääsee elämässään eteenpäin.

3.3.7 ”Mirjam & Kaj”

Tämä on teoksen loppuduetto, jossa bändisoitolla on suuri merkitys, sillä kappale sisältää paljon nyanssivaihteluita, joiden toteuttaminen on tehokkaampaa monen soittajan voimin. Kappaleessa käytetään nopeatempoista valssin rytmiä, joka yhdistettynä korostettuun bassolinjaan luo kappaleeseen uhkaavan tunnelman (Kuva 5).

KUVA 5, kappaleen A-osan esimerkkisäestys

Kappaleessa on viisi erilaista osaa (A-E), joista ainoastaan yksi (B-osa) toistuu kahdesti (Liite 8). Tämä tekee kappaleesta monivaihteisen; tunnelmat vaihtuvat nopeasti. Kappaleen outro tehtiin harjoitusvaiheessa yhdessä työryhmän kanssa, ja sitä ei kirjoitettu varsinaisesti ylös. Siksi myös liitteessä oleva kappaleen rakenne on sekava. Dueton aloittaa Kaj, joka aikoo hakea Mirjamin takaisin luokseen. Mirjam on kuitenkin jo päässyt elämässään eteenpäin ja pystyy kieltäytymään Kajn anelun edessä. Loppuoutrossa (E-osa) musiikki liukuu takaisin musikaalin alkukappaleen ”Rakastan”-teemaan päättäen näin musikaalin Mirjamin kannalta toiveikkaaseen tunnelmaan. Kajn tarinan päätöstä ei avata, sillä halusin huomion keskittyvän Mirjamin hahmon vahvistumiseen. Oli myös mukavaa, että sain mu-

siikillisen kaaren seuraamaan perinteistä kokonaisteoksen linjaa: teemakappale on sekä musikaalin alussa että lopussa.

3.4 Väliteemat

Varsinaisten kappaleiden lisäksi teoksessa on monologeja tukevia siirtymä- ja väliteemoja. Näillä melodioilla on lyhyestä kestostaan huolimatta tärkeä merkitys: välimusiikki voi esimerkiksi täyttää tauon, jolla kuvataan ajan kulumista tai lavasteiden vaihdosta syntyvää ääntä (Halmetoja 2009). Mirjam & Kajin kohdalla nämä pienet tarinaa tukevat sävellykset syntyivät vasta harjoitusprosessissa, kun harjoittelimme kokonaisuutta ja siirtymiä kohtauksesta toiseen ohjaajan ja näyttelijöiden kanssa. Kun istuin pianon takana harjoituksissa, huomasin, mitkä dramaturgiset kohdat kaipasivat lisätehoa, ja sommittelin niihin sitten lisää musiikkia (Liite 3b). Hioimme yhdessä työryhmän kanssa myös useimmat musiikilliset iskut eli kappaleiden aloitus- ja lopetuskohdat, jotta ne olisivat kaikilla tiedossa (Liite 1). Yleisin tapa määritellä iskun paikka onkin mainita tekstin viimeinen fraasi tai viimeiset sanat ennen iskua. Lista on ikään kuin muistilista näytelmän musiikkikokonaisuudesta (Malmivirta 1999). Tarkat iskut helpottivat työskentelyä myös bändin kanssa, ja niihin vaikuttivat kaikki osatekijät: ohjaaja, näyttelijöiden suoritukset sekä siirtymien tunnelmista saadut ideat.

4 YHTEENVETO

4.1 Säveltämisen syitä

Laiho kuvaa säveltämistä eräänlaiseksi ”välissä olon” taiteeksi: näkyvän tekemistä näkymättömäksi (Laiho 2002). Olli Koskelin taas sanoo, että sävellysten syntyminen vaikuttavia tekijöitä voisi luetella loputtomiin; säveltäjä tarvitsee muun muassa intuitiota, älyä, käsityötaitoa, intohimoa, rationaalisuutta, irrationaalisuutta, lumoutumista sekä etsimisen halua (Koskelin 2002). Kilpiön mukaan säveltämisen antoisia puolia ovat palkitsevat oppimisen kokemukset, oivalluksen hetket, uuden keksimisen synnyttämä innostus sekä tyytyväisyyden tunne kappaleen valmistumisen jälkeen (Kilpiö 2002).

Myös Pohjola vastaa mielestäni osuvasti kysymykseen miksi sävellän: ”Halusta organisoida toimiva maailma kaoottiseksi kokemani ulkomaailman tilalle. Ehdottomasti. Koska säveltäminen on yhtä hauskaa kuin jalkapallon pelaaminen. Pitää paikkansa. Koska en osaa mitään muuta. Kärjistys, mutta hieman perää on tuossakin. Koska olen hyvä siinä. Ainakin omasta mielestäni. Koska surullinen planeettamme tarvitsee sitä viisautta, rohkeutta ja lohtua, minkä sävelteni kaiku ilmoihin heittää. Joopa joo.” (Pohjola 2002.) Itse olen näiden klassisen musiikin säveltäjien kanssa samaa mieltä, mutta ajattelen lisäksi, että säveltäminen – kuten kaikki muukin ihmisen luova toiminta – on myös ihmisen sisäinen ominaisuus: tarve, johon on kullakin säveltäjällä omat tiedostetut ja tiedostamattomat syynsä. Säveltäminen on sekä kiehtovaa, inspiroivaa että leikkisää, ja lisäksi sävellyksen valmistuttua tulee hyvä ja rauhallinen olo. Miksi siis en säveltäisi?

4.2 Työkaluja säveltämiseen

Opin sävellysprosessin kautta, että silloin kun musiikki ei synny itsestään, ovat esimerkiksi musiikin rakenteiden ja harmonian hahmottaminen, näyttelijäntyön tunteita avaavat harjoitukset sekä yleiset riimisäännöt kaikki hyviä työkaluja, oi-

kealla hetkellä. Kyseiset apukeinot poistavat tieltä esteitä, eivätkä kappaleet jää niin helposti kesken.

4.2.1 Apua musiikin teoriasta

Musiikin teoriaa voi soveltaa säveltäessään käytäntöön monin eri tavoin. Hyvä teorian tuntemus voi monipuolistaa kappaleiden sointumaailmaa sekä auttaa lukkotilanteissa eteenpäin: uuden laulun aihion sekaan voi soittaa sointuasteita, joiden ”pitäisi” tulla teorian mukaan seuraavaksi, ja sitten voikin varioida niitä korvan tai eri tyylikeinojen avulla. Musiikin teoriassa opiskellaan esimerkiksi rakennanalyysiä, joka auttaa hahmottamaan musiikillisiä kokonaisuuksia myös oman sävellystyön äärellä. Rytmidiktaattien kirjoitustaitoa taas voi hyödyntää silloin, kun on tarve kirjoittaa muistiin keksimänsä kompit tai esitellä niitä muille. Nuottinnustaidon tarpeellisuutta ei myöskään voi vähätellä.

4.2.2 Näyttelijäntyötä hyödyntämään

Näyttelijäntyö tulee avuksi silloin, kun sävellyksiinsä haluaa ammentaa materiaalia omista tunteistaan. Kun omat tunteensa oppii näyttelemisen kautta tunnistamaan hyvin, niiden hyödyntäminen myös sävellystyössä voi olla helpompaa. Näyttelijäntyössä myös improvisaatio – tekstin keksiminen hetkessä – on tärkeää, ja näin ollen myös sanoittamisen kynnyks saattaa madaltua, kun tekstiä joutuu muutenkin tuottamaan julkisesti eri aiheista. Näytteleminen on auttanut minua menemään syvemmälle tekstien sisälle, ja se on myös auttanut hahmottamaan sitä, millaista tekstiä lavalle kannattaa kirjoittaa, jotta se toimii.

4.2.3 Riimit

Riimejä ja sanoittamista käsitteleviä julkaisuja on useita, Internetissä on helposti hyödynnettävissä esimerkiksi Riimirenki (Verkkolähde). Julkaisuja kannattaa hyödyntää, sillä muun muassa riimisäännöt täytyy osata hyvin, jotta niitä voi käyttää monipuolisesti. Itse olen saanut vaikutteita myös hyviltä opettajilta, teatteri-

musiikin opettajaltani Ilkka Talasrannalta sekä nuorisokuoroni johtajalta Pauli Ylitalolta, joita kuuntelemalla omaksuin kuin huomaamatta monia olennaisia sanoittamisen työkaluja. Alan ammattilaisiin kannattaakin tutustua mahdollisuuksien mukaan, ja heitä kannattaa myös kuunnella. Hyvien lyriikoiden tarkasta lukemisestakaan ei ole haittaa. Paremmiltaan voi ja kannattaa ottaa oppia. Tämän jälkeen voi suodattaa tietoa oman luovuutensa läpi – samaahan tekevät kaikki taidemaalareista sähköasentajiin. Kaikkien ei tarvitse keksiä pyörää uudestaan, ainoastaan omat työkalunsa ja -tapansa.

4.3 Lopuksi

Yritin Mirjam & Kaj -sävellysprosessin kuvaamisen kautta ymmärtää paremmin syytä, miksi sävellän, sekä vielä tärkeämpänä pyrin löytämään työkaluja seuraavia sävellysprojektejani helpottamaan. Pitkän matkan jälkeen tulini seuraavaan lopputulokseen: musiikki kokonaisuudessaan ja itsessään on se syy, miksi sävellän. Musiikin lumoava maailma, joka ei ole ikinä kokonaan kesytettävissä, vie minut kokeilemaan siipiäni yhä vain uusissa musiikillisissa haasteissa ja projekteissa. Mutta saadakseni itseni säveltämään, minun pitää luoda itselleni rauhallinen työympäristö sekä käyttää jatkuvasti erilaisia työkaluja säveltämisen apuna saadakseni kappaleistani tuoreita.

Prosessin kautta opin tiedostamaan paremmin näitä työkaluja sekä jouduin myös allekirjoittamaan tutun väittämän: hyvin suunniteltu on puoliksi tehty. Tämän prosessin inspiroimana valmistelen jo uutta sävellystyötä, johon en varmasti uskaltaisi heittäytyä ilman Mirjam & Kajsta saamaani kokemusta. Minulla on säveltämisestä vielä paljon opittavaa, mutta seuraavaksi suunta onkin kohti tulevaisuutta, kohti musiikkia!

LÄHTEET

Green, B. & Gallwey, T. 1986. *The Inner Game of Music*. New York. Doubleday.

Hako P. (toim.) 2002. *Minä, säveltäjä 1. Nykysäveltäjät kirjoittavat työstään*. Helsinki. Summa. Lainatut säveltäjät: Markus Fagerudd, Olli Koskelin, Timo-Juhani Kyllönen, Timo Laiho, Seppo Pohjola.

Hako P. (toim.) 2005. *Säveltäjän maailmat: Näkökulmia aikamme suomalaisen taidemusiikkiin*. Helsinki. Gaudeamus. Lainatut säveltäjät: Lauri Kilpiö, Aulis Sallinen.

Halmetoja S. 2009. *Dramaturgisen musiikin säveltäminen - Musiikin suunnittelu ja toteutus näytelmään* Valitut. Opinnäytetyö, Pirkanmaan ammattikorkeakoulu.

Hotinen J-P. 2008. *Hot Spot: Dramaturgia*. Teatterikorkea 1/08.

Kauhanen M. 2011. *Hullu kuningas Eerik XIV sai rakkauden ja veljiensä vihat: Mikko Heiniön ooppera kertoo Ruotsi-Suomen hallitsijan tarinan*. Teostory 3/11.

Malmivirta V. 1999. *Teatterimusiikin säveltäminen pienimuotoisiin näytelmiin*. Helsinki: Sibelius-Akatemia. Solistinen osasto. Opinnäytetyö.

Ovidius N., suom. Arti V. 1935 *Muodonmuutoksia*. Porvoo WSOY.

Torvinen J. & Tuovinen (toim.) 2002. *Minä, säveltäjä 2: Nykysäveltäjät kertovat työstään*. Helsinki. Summa. Lainattu säveltäjä: Lauri Kilpiö.

Riimirenki-verkkopalvelu, jonka asiantuntijana toimii Heikki Salo:

<http://www.elvisry.fi/riimirenki/riimirenkipro.php>

LIITTEET

LIITE 1

2010 Maria Vinberg

MIRJAM & KAJ

- K:** Mirjam, muistatko sää milloin meillä on viimeksi ollut hauskaa? Milloin me ollaan viimeksi oltu missään ulkona?
- M:** Ei kai siitä niin kauan ole. Sillo siellä jossaki sun kaverin synttäreillä?
- K:** Siitähän on jo pari kuukautta!
- M:** No pidetään saunailta vaikka tässä joskus.
- K:** Saunailta, niinpä! Me ollaan niin unohduttu tänne! Unohduttu tähän syrjäiseen rivitaloon, tähän raivostuttavan tylsään lähiöön, Eikä ikinä edes käydä missään. *tähän sohvalle!*
Kaikki on niin samanlaista, päivästä toiseen!
- M:** No mikä tässä kämpässä nyt sitten on vikana? Ihan perus -hyvä kaksio! Itsehän sä olit tätä valitsemassa. Eikä kaupunkiinkaan ole oikeasti niin pitkä matka.
- K:** No ei kait tässä kämpässä mitään. Mutta ahdistaa tää sama kierre joka helvetin päivä.
- M:** Kaj!
- K:** No mitä! On vaan alkanut vähän kyllästyttää. Hei tiedätkö mitä, turha sitä on enää enempää miettiä. Jätetään tää kaikki ja lähdetään!
- M:** Mitä? Minne?
- K:** No minne vaan! Vaikka sinne Ranskaan josta oot aina haaveillu!
- M:** Mistä sä oikein puhut? Ainahan me ollaan oltu täällä, voihan sitä nyt lomailta mutta työpaikatki on lähellä ja kaverit ja kaikki! Voitasko me nyt miettiä tätä vielä?
- K:** Yllätys. Sama vanha, turvallinen vastaus, turvallinen Mirjam! No voin mä lähteä yksinkin! Itse asiassa parempi niin. *missä missä!*
Jää vain tänne, en mä tarvitse ketään! Mä voin vihdoin toteuttaa ne kaikki unelmat, joiden tiellä sä seisot ihan liian kauan! *[alkaa laulaa]*

LIITE 2

itse arvassa parempi
- riittävän nopea! (120 min/p)

RAKASTAN

1. säe Eb Cm
Kaj: Rakastan maailmaa, se minua odottaa.
 Ab Bb
 Tahdon päästä sitä ohjaamaan.
 Eb Cm
 Aion seurata tähtiä, onnenhetkiä
 Ab Bb
 niitä pienen pieniä.

- ompeleminen pienemmällä

Kertsi: F C Gm Bb
 Minulle unelma, jota tarvitsen
 F C Gm Bb
 on uusi maailma, sen valitsen.
 F C Gm Bb
 Olen varma että suuntaan oikeaan,
 F C Gm Bb
 yksin lähdän jatkamaan.

F C Gm Bb
 Yksin kulkemaan, tulevaan.

VÄLISOITTO (pianoriffi + kitarafiilistelyt, säkeen sointukierrolla)

2. säe Eb Cm
Mirjam: Mutta, rakastan sinua, rakastan maailmaasi, tahdon
 Ab Bb
 päästä mukaasi!
 Eb Cm
 Rakastan hetkiä, yhteisiä, menneitä.
 Ab Bb
 Niitä pienen, pieniä.

keuyesti!

Kertsi: F C Gm Bb
 Olet minulle unelma, jota tarvitsen
 F C Gm Bb
 ainoa, jonka valitsen. Tiedäthän sen?
 F C Gm Bb
 Tahdon että pidät kiinni minusta,
 F C Gm Bb / C
 Etkä koskaan irrota.

isommin

rouse!

K/M: (yhtä aikaa)
Kertsi: Minulle unelma, jota tarvitsen / Olet minulle unelma, jota tarvitsen!
 on uusi maailma, sen valitsen. / Ainoa jonka valitsen, tiedäthän sen?
 Olen varma että suuntaan oikeaan, / Tahdon että pidät kiinni minusta.
 yksin lähdän jatkamaan./ Etkä koskaan irrota.

längsillä

Instrumentaali -kertsin päälle puhuen (kertsi 1-2 kertaa läpi):

K: En mä tarvitse ketään muuta kuin itseni ja omat unelmani. Liian kauan mä luulin olevani onnellinen, mutta oikeasti mä olin vain jotenkin harmaantunut, muuttunut epäkiinnostavaksi. Mä en enää nähnyt suuntaa johon olin menossa. Ja kaikki johtuu vain siitä, että mä olen uhrannut nämä kaikki vuodet Mirjamille, jollekki epätodelliselle elämälle. Nyt se on vihdoin ohi! Mä haluan taas tuntea maailman mun jalkojen alla, mä haluan päästä irti ja unohtaa, olla vapaa!

säkeistö kerran läpi - iloisempi "Kaj" in

[outro, laulaen]

Gm Bb F C Gm Bb F C Eb/Ab - Bb/Ab - Eb/Ab - Bb/Ab - CaddF#
M: Etkä koskaan irrota. Etkä koskaan irrota.

Kaj!

LIITE 3A (alkuperäinen kappale vuodelta 2009)

Sumuun kääntyy jo maa Maria Vinberg

A C#m D#m/C# F#m/C# C#m D#m/C# F#m/C# C#m

1. Sumuun kääntyy jo maa -- . Harmaa- seen i- kä- vään -- . Hymys
 10 vie- lä mä nään -- , Sen sentään pi- tää saa -- . Lennätän taas
 19 uniini kul- ta rennai- siin ajatuk- siin haavei- siin, joita ra- kas- tan minä niin. Kuiskatthan
 26 jo, kaipaat- ko niin kuin mä kaipaan sua -- . (oo) O- do- tat- hen mua?
 33 O- do- tat- han? 2. Sano- taan mikään ei hes- tä
 41 Sen ai- on vääräksi osoit- taan Pet- ty- mykset jäävät saa --
 49 ei kukaan meitä es- tä. Lennätän taas uniini kul- ta rennai-
 57 siin, ajatuk- siin haavei- siin, joita ra- kas- tan minä niin. Kuiskatthan kaipaat- ko?
 64 riinkuin mä kaipaan sua (oo) O- do- tat- hen mua? O- do- tathan? Etkö
 72 kos- kaan katoa! Et- hän jää taak- se ja u- roh- da, vaan aina u- des- taan ja
 79 u- des- taan ja u- des- taan ja u- des- taan sa- no- taan: Sua ra- kas-
 84 tan.

Copyright © 2009

LIITE 3B (Uusi versio: 2. säkeistö muuttunut ja tekstiä lisätty)

- (C#m D# / C# Hm / C# x 2 -> komppiin
 - pidempi intro = aika kukaan, bändi intensiivinen
 muttei hiljainen!!

[Välisoitto alkaa, Mirjam laulaa]

SUMUUN KÄÄNTYY JO MAA (nuotti)

M: II:C#m D#/C# Hm/C# :II

1.säe Sumuun kääntyy jo maa, harmaaseen ikävään.
 Hymys vielä mä nään, sen sentään pitää saa. -A/C# -H

Kertsi: (H) E C#m7 E/A H7
 Lennäthän taas, uniini kultareunaisiin.
 E E/F# E/G# A
 Ajatuksiin, haaveisiin, joita rakastan minä niin.
 E C#m7 E/A H
 Kuiskaathan jo, kaipaanko, niinkuin mä kaipaen sua.
 E C#m7 A H

Oo, odotathan mua. Odotathan?

[puhuen, musiikissa hiljainen välisoitto]

- Ei se edes vastaa enää.. Vaikka olisin ollut valmis jättämään tämän kaiken! Ihan oikeasti olisin!
 - bändi vapailtaan!

II:C#m D#/C# Hm/C# :II (vapaasti)

Bridge: Ei ovi enää koskaan auennut,
 kun sen kerran olit sulkenut.
 Vaikka kauan vielä tunne kätesi,
 niskaani hyväili.
 Oli opittava sanomaan hyvästi.
 Astuttava yksin maailmaan.
 Mutta vielä unelmoida saan!

Kertsi: (H) E C#m7 E/A H7
 Lennäthän taas, uniini kultareunaisiin.
 E E/F# E/G# A
 Ajatuksiin, haaveisiin, joita rakastan minä niin.
 E C#m7 E/A H
 Kuiskaathan jo, kaipaanko, niinkuin mä kaipaen sua.
 E C#m7 A H
 Oo, odotathan mua. Odotathan?

Outro: G Em (D/F#) G Em D G
 Odotathan, etkä koskaan katoa! Ethän jää taakse, ja unohda, vaan aina uudestaan ja
 G/F# G/E G/D G/C D G myt
 uudestaan, ja uudestaan ja uudestaan sanothan: sua rakastan..

[puhuen]

M: Kuusi vuotta sä olit ihan lähellä... Ja sit mä en enää nähnyt, enkä saanut selvää susta.
 välisoitto jatkuu, aikaa kuluu. Mirjam istuu neuvottomana samassa paikassa] - (Gm) > välisoitto
 Kun on yksin, aika jotenki menettää merkityksensä. Se vaan valuu käsien läpi! Ja aina,
 kun alan tottua olemaan yksin, mä löydän jotain joka saa mut muistamaan. Jostain
 kaivautuu esiin vanha kauppalista, jonka sä oot kirjottanu, tai sit kuva, jossa katsotaan
 ylisuloisesti toisiamme silmiin. Tai sitten mä otan vuokraamosta leffan, jota sä oot
 mulle suositellu. En mä osaa unohtaa, enkä olla sulle edes vihainen! Ja se on helvetin
 ärsyttävää!

[Kaj palaa lavalle]

G/Eb -> vie laulu
 kujiin teem
 -> Ebmyt

LIITE 4

- kirjoita ulos! - Kyin
cool kuuin =D

HUIPULLA

[laulaen] Ebmaj7 (?) Bassokulku: eb-c-bb-c
1. säe Tahdon olla huipulla. Kohtaan haasteet voimalla.
Kanssani aina, tähdet sekä kuu,
taivas silmiini heijastuu.

Jos elämä antaa tilaisuuden muuttumiseen,
ojentaa käden pystyyn tukeakseen.
Sen eteen täytyy taistella,
rikkoa portit matkalta! Olen siihen valmiina!

2. säe

Kertsi: H F#9 F#/E
Nousen ylös, löydän unelmani pään!
Bb Dm Dm/C
Astun eteenpäin, ja siihen jään.

[puhuen] Haaveeni vielä toteutuvan nään ja siihen mä jään.
Mä lähdin niin nopeasti, että en mä ehtinyt edes vilkaista taakseeni. Mutta miksi mä kaipaisin jotain lähiötä tai edes Mirjamia.. Silti joskus tuntuu, että

[laulaen] - tempo rauhallisempi
A sus A | Bb C/Bb Dm Dm/C | Bb A/C# Dm3 Dm/C
Bridge: Juoksen päin seinää, ja toista seinää kohti.

En näe, mutta en voi kääntyä takaisin.

Unelmani on tuolla jossain, oven takana.

Kaukana, silti niin lähellä. Haluan nähdä sen, haluan löytää sen!

Kertsi: H F#9 F#/E
Nousen vielä, löydän unelmani pään!
Bb Dm Dm/C
Astun eteenpäin, mutta paikalleni jään.

H F#9 Bb Ab
Haaveeni tuolla toteutuvan nään!

~~H F#9 Bb Ab~~
Silti paikalleni jään, odottamaan jään. Yksin selviämään.

[puhuen, katsoo peiliin]
K: Näytänkö mä todella jo näin vanhalta? Kuka sä oot?

kykyys... Ab

Bb - Ab jre...
Bb kpp...

hengitys!
(LITTAASTI)
Uupunut!

LIITE 6

MUISTAN

Kaj: bassokulku: c-f-a-g#, oikeassa kädessä (e-d-c-melodia)
1.säe Muistan kuinka hymyilit minulle,
kun tapasimme ensi kerran.
Ja hetken päästä jo nauroimme toistemme ilmeille.
Olit minun, hetken verran.

bändi: kerkästä!

Mirjam:
2.säe Muistan kuinka katsoin sinua,
kun unohdit kuunnella minua, ensimmäistä kertaa.
Ja kohta olimme hiljaa yhdessä.
Ajautuit kauemmas
minä repeydyin rikki, pala kerrallaan.

bändi isommin

Kaj: F C
Kertsi: II: Muistan kyneleesi joilla hyvästelit,
F Dm Am Am7/G
ja mietin missä olet nyt.
F Am Em7/G
Oletko tyhjäan tyytynyt, oletko jäänyt?
F C Dm7 Dm/E
Oletko yksin, niin kuin minäkin? II

Mirjam
laulan jotain
stemman
(ristikkäistöiminnat)

[puhuen]

K: Ei vaikeudet häviä mihinkään, ne vaan muuttuu elämän mukana. Eihän kukaan voi unohtaa sydämensä toista reunaa. Mirjam tarvitsee mua yhä!

[puhuen, alla menee edellisen biisin teema joka alkaa yhdistyä uuteen]

M: Mun pitää repiä meidän nimet kodin ovesta irti ja pakata tavarat, yksi kerrallaan. En mä muuten osaa päästää irti. Odottasin vaan illasta toiseen, että jonakin päivänä sä tuut ja "tadaa" oltais jälleen yhdessä.

↳ funsi!

→ [Dm] (hiljaa)

Aleng! Ays!

→ Milleen viiteen

LIITE 7

intros A/D Esus - E x 2

TIET OVAT JO KYLMENNEET

[laulaen]

A/D Esus E (Esus)
1. säe Tiet ovat jo kylmenneet,
kesän tuoksut hiljaa hälvenneet.
Kun mietin sua nyt,
oon kuin kiinni jäänyt,
näihin tunteisiin. Odotuksiin valtaviin.

D Esus E
Kertsi: Taas muistoihin palaat, ja hymyilet, niin kauniisti.
Tähän unohdun, jälleen. Unelmaan uponnut.
Ja tiedän, että minua enää tarvitse et,
on tää rakkaus hävinnyt. Johonkin kadonnut.

A/D Esus E (Esus)
2.säe: Viimeisen kyöneleen, annan valua poskelleni.
Se sinusta muistuttaa.
Kai pois päin lähtisin, jos kävelemään pystyisin,
näkisän kaiken selvemmin.

D Esus E
Kertsi: Taas muistoihin palaat, ja hymyilet, niin kauniisti.
Tähän unohdun, jälleen. Unelmaan uponnut.
Ja tiedän, että minua enää tarvitse et,
on tää rakkaus hävinnyt. Johonkin kadonnut.

A/D Esus E ("pysähtynyt")
3.säe/bridge Ja kun nyt sinua muistelen,
ihmettä odota enää en.
Olimme oman aikamme vain, kanssasi sentään olla sain.

— kumpi muksu
Elämä pitää minua kädestä,
nostaa ylös jos jalat pettävät.
Olen oppinut vihdoon luottamaan,
itseeni uudestaan.

(Esus E) loppu koki

D Esus E
Kertsi: Runnoit minut rikki rajuudellasi,
levitit sirpaleet jotten niitä löytäisi.
Viimeisen palasen vihdoon sovitan sydämeeni ja annan anteeksi.

(+ (#) (+ D Esus E) - A) kicoko loppu

[puhuen]

Muuton jälkeen, maailma alko jotenki muuttua. Aivan niinku elämä ois katsonu suoraan
muhun ja antanu mulle uuden mahdollisuuden. Mä aloin nähdä hymyjä ihmisten kasvoilla,
ja sitte yhtenä päivänä mä tajusin, että se hymy oli tarttunut myös mun huulille. Ja sit mua ei
enää pelottanut!

7

→ Mä olin viinissä + Halda nouse sydän
→

LIITE 8

ei liian vähän tempo!

MIRJAM & KAJ (On vain yksi ihminen)

[laulaen]

Kaj: H H/D /C# F#m

1.kertsi: On vain yksi ihminen, jota tarvitsen.
Mirjam vieläkin minua rakastaa, elämästä muistuttaa.
Tarvitsen häntä nyt *cf - duuri*
kun kaikki muu on mennyt.

Kertsi: F#m A D A/E E

Haaveeni eivät enää taivasta tavoita.
Tiedän vain, että hän on ainoa.
Yksi jonka vuoksi lähden, jätän kaiken, kuljen!
Olen varma, hänet tunnen.
Ja lähden hakemaan, -F#
hänet luokseni palaamaan! Hänet luokseni, vuokseni saan! -Mirjam!

Mirjam: F# F#7/E C#m-5/D E

Bridge: Olen vihdoon oppinut kävelemään.
Sarastavan aamun, edessäni nään.
Katson taivaalle luottaen,
taakseni enää katso en.

Kaj: F#m A D A/E E

Kertsi: Haaveeni eivät enää taivasta tavoita. (Mirjam mukana aluksi)
Tiedän vain, että hän on ainoa.
Yksi jonka vuoksi lähden, jätän kaiken, kuljen!
Olen varma, hänet tunnen.
Ja lähden hakemaan,
hänet luokseni palaamaan! Hänet luokseni, vuokseni saan!

Mirjam: A E F#m D D/E A

Outro: En enää huuda vuoksesi, jätän taakse muistosi. / *Taivaan kouri ylläni!*
Kokosin elämän ehjäksi. Ja annan anteeksi. / En
Mutten ota luokseni, minun vuokseni, en enää luokseni.
En enää vuoksesi!

[laulun teema vaihtuu, Kaj ensin puhuen ja sitten laulaa]

K: Mirjam! Mä oon täällä. Mä oon tullu takas! Mirjam kuuletko, taällä!

Mirjam, muistatko silloin?
Lupasit olla minun vain.
Mirjam, silloin!
Sinut omakseni sain!

[puhuen]

M: Kaj, Kaj on täällä.. Mene pois Kaj! En halua nähdä sinua!

[laulaen]

(Mirjam mä 8 -bi)
~~*D-viikun biisi*~~

Perhe/Aluuto - koh

-A

fb - v heidi!

LIITE 9 (Käsiohjelma)

Mirjam & Kaj:n tarina

Saimme vuosi sitten Salla Aas:in dramaturgian kurssilla tehtävän: meidän piti miettiä toteutus johonkin Ovidiuksen muodonmuutokset-kirjassa olevista teksteistä. Kävimme muutaman kertomuksen läpi, ja kiinnostukseni heräsi Echon ja Narkissoksen tarinan kohdalla. Tarina kertoo Narkissoksesta, komeasta pojasta johon kaikki (mukaan lukien Echo) rakastuvat. Narkissos ei kuitenkaan kelpuuta ketään, ennen kuin näkee oman kuvajaisensa heijastuvan järven pinnasta. Hän rakastuu omaan kuvaansa, ei saa enää silmiään irti itsestään ja nääntyy lopulta kuoliaaksi. Echo, joka on seurannut Narkissoksen taistelua kauempaa, suree rakastamansa pojan kohtaloa ja surkastuu kiertämään maailmaa pelkkänä kaikuna.

Mietin, millaisia nämä henkilöt olisivat oikeina ihmisinä, nykypäivänä, ja pohdinnan tuloksena syntyi teoksen aloituskappale ”Rakastan”. Sitten halusinkin tietää koko tarinan! Tänään kuulette teoksen, joka on samalla opinnäytetyöni taiteellinen osio. Mukavaa konsertti-iltaa!

Maria Vinberg

Mirjam: Saara Jokiaho
Kaj: Heikki Mäkäräinen

Kappaleet:

Rakastan (Kaj, Mirjam)

Ohjaus: Salla Aas

Sumuun kääntyy jo maa (Mirjam)

Piano, Säv. San.: Maria Vinberg

Sovitus: Työryhmä

Huipulla (Kaj)

Basso: Ville Niemelä

Uupunut (Kaj)

Kitara: Miikka Wallin

Cajon: Mikael Saari

Muistan (Kaj, Mirjam)

Tiet ovat jo kylmenneet (Mirjam)

On vain yksi ihminen (Kaj, Mirjam)

LIITE 10

DVD-taltiointi kenraaliesityksestä 22.11.2010